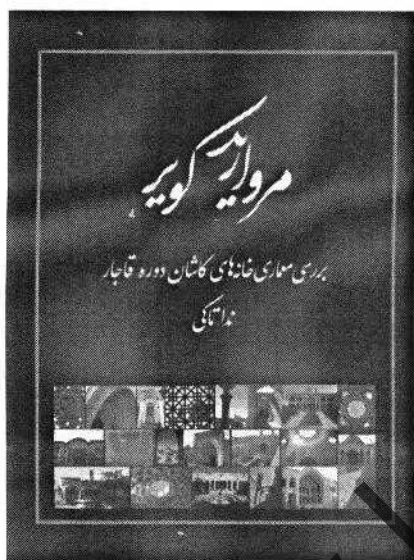

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

مرورید کویر

بررسی معماری خانه‌های کاشان دوره قاجار

مؤلف:

ندا تاکی

سرشناسه : تاکي، ندا، ۱۳۶۲، نویسنده
 عنوان و نام پدیدآور : مروارید کویر، بررسی معماری خانه‌های کاشان دوره قاجار
 مشخصات نشر : تهران : سیمای دانش: آذر، ۱۳۹۳.
 مشخصات ظاهری : ۱۶۸ص: مصور (رنگی)، نقشه (رنگی): ۲۲×۲۹س.م.
 شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۱۲۰-۱۹۴-۳
 وضعیت فهرست نویسی : فیپای مختصر
 یادداشت : این مدرک در آدرس <http://opac.nlai.ir> قابل دسترسی است.
 شماره کتابشناسی ملی : ۳۷۶۶۷۵۶

مروارید کویر

بررسی معماری خانه‌های کاشان دوره قاجار

تألیف: ندا تاکي
 ناشر: انتشارات سیمای دانش
 ناشر همکار: انتشارات آذر
 نوبت چاپ: اول/ ۱۳۹۴
 تیراژ: ۱۰۰۰ نسخه
 حروفچینی: موسسه مهراد
 صفحه‌آرایی: مؤسسه فرهنگی و خدمات نشر نقش قلم
 لیتوگرافی: ندا
 چاپخانه: فرشیه
 صحافی: یکتافر
 شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۱۲۰-۱۹۴-۳
 قیمت: ۳۰۰۰۰ تومان

کلیه حقوق این اثر برای انتشارات سیمای دانش محفوظ است.

انتشارات سیمای دانش: خیابان انقلاب- ابتدای خیابان ۱۲ فروردین
 پلاک ۳۱۸- تلفن: ۶۶۴۶۴۷۷۹
 فروشگاه سیمای دانش: ۶۶۴۶۰۵۴۵
 انتشارات آذر: ۶۶۴۶۵۸۳۰
 کتابفروشی عصر دانش: ۶۶۴۹۳۷۰۱
 کتابفروشی پرهام: ۶۶۴۶۸۲۳۵

فهرست مطالب

بخش اول: بررسی و شناخت کاشان دوره قاجار / ۱۳

فصل ۱: کاشان.....	۱۵
۱. معرفی کاشان.....	۱۵
۱-۱. کاشان کجاست؟.....	۱۵
۱-۲. وجه تسمیه نام‌ها.....	۱۶
۱-۳. کاشان چرا اینجاست؟.....	۱۷
۱-۴. اقلیم کاشان.....	۱۹
۱-۵. مسیر تحول کاشان دوره اسلامی.....	۲۰
فصل ۲: کاشان دوره قاجار.....	۲۷
۱. بررسی حال و هوای طاقان دوره قاجار.....	۲۷
۱-۱. اوضاع سیاسی.....	۲۷
۱-۲. اوضاع اقتصادی و صنایع.....	۲۹
۱-۳. حوادث دوره.....	۳۲
۱-۴. اوضاع فرهنگی، اجتماعی.....	۳۳
۱-۵. بناهای دوره قاجار.....	۳۴
۲. کالبد کاشان در دوره قاجار.....	۳۴
۲-۱. محدوده شهر.....	۳۴
۲-۲. دروازه‌ها.....	۳۴
۲-۳. محلات.....	۳۵
مؤخره.....	۳۶

بخش دوم بررسی اصول و معیارهای حاکم بر طرح معماری خانه‌ها / ۳۹

فصل ۱: شناخت کلیات حاکم بر طرح معماری خانه‌ها.....	۴۱
۱. کلیات خانه‌ها.....	۴۱
خانه طباطبائی.....	۴۱
خانه آل یاسین.....	۴۴
خانه پاکوچی.....	۴۶
خانه عباسیان.....	۴۸
خانه صالح.....	۵۱
خانه شریفیان.....	۵۳

۵۵	خانه بنی کاظمی
۵۶	خانه بروجردی
۵۸	خانه حسینیان
۶۰	خانه عامری‌ها
۶۲	۳. انجام (جمع‌بندی کلیات خانه‌ها)

۷۱	فصل ۲: عرصه‌ها
۷۱	۱. آغاز
۷۱	۲. معرفی کلیات عرصه‌ها در خانه‌ها
۷۱	۱-۲. خانه طباطبایی
۷۲	۲-۲. خانه آل یاسین
۷۲	۲-۳. خانه باکوچی
۷۲	۲-۴. خانه عباسیان
۷۲	۲-۵. خانه صالح
۷۳	۲-۶. خانه شریفیان
۷۳	۲-۷. خانه بنی کاظمی
۷۴	۲-۸. خانه بروجردی
۷۴	۲-۹. خانه حسینیان
۷۴	۳. انجام، بررسی کلیات عرصه‌ها
۷۶	۴. تقسیم‌بندی عرصه‌ها
۷۶	۴-۱. عرصه‌های اصلی
۸۵	۴-۲. عرصه‌های فرعی
۸۵	۴-۳. انجام (بررسی انواع عرصه‌ها)

۹۱	فصل ۳: بررسی معیارهای حاکم بر اجزا خانه‌ها
۹۲	۱. اجزاء اصلی
۹۲	۱-۱. حیاط
۱۱۱	۱-۲. نالار
۱۲۱	۱-۳. بررسی سرپوشیده
۱۲۸	۱-۴. بررسی حوضخانه
۱۳۲	۱-۵. بررسی ورودی‌ها
۱۳۶	۱-۶. بررسی سرداب
۱۴۰	۱-۶. بررسی اتاق‌های سه دری
۱۴۲	۱-۷. بررسی ایوان‌ها

۱۴۷	نتایج کلی
۱۶۴	کتابنامه

فهرست تصاویر

بخش دوم: فصل ۱

ت ۱: پرسپکتیو حجمی خانه طباطبایی	۴۱
ت ۲: پلان طبقه همکف خانه طباطبایی	۴۲
ت ۳: خانه طباطبایی، امامزاده میراحمد	۴۳
ت ۴: امامزاده میراحمد	۴۳
ت ۵: خانه آل یاسین، حمام آقا، خانه بارفروش	۴۴
ت ۶: پلان طبقه اول خانه آل یاسین	۴۴
ت ۷: گذر آقا	۴۴
ت ۸: خانه بارفروش	۴۴
ت ۹: پلان طبقه دوم خانه آل یاسین	۴۵
ت ۱۰: پلان زیرزمین خانه آل یاسین	۴۵
ت ۱۱: انتظام فضاهای باز و بسته خانه آل یاسین	۴۵
ت ۱۲: پلان زیرزمین و طبقه اول خانه باکوچی	۴۶
ت ۱۳: مقطع خانه باکوچی	۴۷
ت ۱۴: پرسپکتیو از دید پرنده خانه باکوچی	۴۷
ت ۱۵: تصویر هوایی خانه عباسیان، خانه رزاقیان، خانه تاج، حمام سلطان میر احمد	۴۸
ت ۱۶: مقطع خانه عباسیان	۴۸
ت ۱۷: نقشه پلان طبقه اول خانه عباسیان	۴۹
ت ۱۸: حجم کلی خانه عباسیان	۵۰
ت ۱۹: خانه صالح، حمام (خراب شده است)، آب‌انبار سیغن	۵۱
ت ۲۰: آب‌انبار سیغن	۵۱
ت ۲۱: نقشه پلان طبقه اول خانه صالح	۵۲
ت ۲۲: خانه شریفیان و آب‌انبار شریف	۵۳
ت ۲۳: حجم سه‌بعدی خانه شریفیان	۵۴
ت ۲۴: پلان طبقه اول و دوم خانه شریفیان	۵۴
ت ۲۵: پلان طبقه اول، دوم و زیرزمین خانه بنی‌کاظمی	۵۵
ت ۲۶: مقطع خانه بنی‌کاظمی	۵۵
ت ۲۷: تصویر هوایی خانه بنی‌کاظمی	۵۵

۵۶	ت ۲۸: پلان خانه بروجردی طبقه اول
۵۷	ت ۲۹: تصویر هوایی خانه بروجردی
۵۷	ت ۳۰: معبر سرپوشیده ورودی غربی
۵۸	ت ۳۱: نقشه خانه حسینیان
۵۹	ت ۳۲: تصویر هوایی خانه حسینیان
۵۹	ت ۳۳: نما- مقطع خانه حسینیان
۶۰	ت ۳۴: پلان خانه عامری‌ها مشتمل بر ۷ حیاط
۶۰	ت ۳۵: نمای جنوبی و شمالی خانه عامری‌ها
۶۱	ت ۳۶: معبر کنار حمام خانه عامری‌ها
۶۱	ت ۳۷: ورودی خانه عامری‌ها
۶۲	ت ۳۸: امامزاده میراحمد
۶۲	ت ۳۹: آب‌انبار شریف
۶۲	ت ۴۰: آب‌انبار خانه حسینیان
۶۳	ت ۴۱: امامزاده میراحمد
۶۴	ت ۴۲: گذر آقا و خانه آل یاسین، محله پشت‌مشهد
۶۵	ت ۴۳: گذر خندق، محله سلطان میراحمد
۶۵	ت ۴۴: خانه باکوچی و ارتباط از زیرگذر با باغ ششتی
۶۶	ت ۴۵: موقعیت خانه‌ها در بافت شهری

بخش دوم: فصل ۲

۷۳	ت ۱: خانه آل یاسین کلیات عرصه‌ها
۷۳	ت ۲: خانه باکوچی کلیات عرصه‌ها، اشکوب اول
۷۳	ت ۳: خانه بنی کاظمی کلیات عرصه‌ها، اشکوب اول
۷۳	ت ۴: خانه شریفیان کلیات عرصه‌ها، اشکوب اول
۷۴	ت ۵: ۱-۵. کلیت عرصه‌ها؛ ۲-۵. انتظام فضاها
۷۵	ت ۶: مقطع فضای باز میانی خانه آل یاسین
۷۶	ت ۷: عرصه‌های خطی، از چپ به راست: خانه باکوچی، جبهه جنوبی؛ خانه صالح، جبهه شمالی؛ خانه شریفیان، جبهه غربی
۷۹	ت ۹: عرصه مرکزگرا خانه شریفیان تالار یک سویه در مرکز (تصویر سمت چپ)
۷۹	ت ۱۰: عرصه مرکزگرا خانه بنی کاظمی تالار دوسویه در مرکز (تصویر سمت راست)
۸۰	ت ۱۱: عرصه مرکزگرا خانه طباطبایی تالار سه‌سویه در مرکز
۸۲	ت ۱۲: خانه آل یاسین سرپوشیده در مرکز
۸۲	ت ۱۳: سرشیده در مرکز، عرصه غیرخطی خانه آل یاسین
۸۳	ت ۱۴: عرصه مرکزگرا سرپوشیده و تالار در مرکز خانه بروجردی
۸۴	ت ۱۵: عرصه جنوب خانه بروجردی
۸۴	ت ۱۶: عرصه جنوب خانه صالح

- ت ۱۷: فضاهایی که تنها با حیاط ارتباط دارند؛ فضاهایی که با حیاط و عنصر میانی ارتباط دارند؛
 ۸۵..... عنصر میانی.
 ت ۱۸: عرصه مرکزگرا، خانه آل یاسین..... ۸۶
 ت ۱۹: مسیرهای دسترسی در عرصه شمال شرق آل یاسین..... ۸۷
 ت ۲۰: عرصه شرقی و دوسویه خانه طباطبایی..... ۸۸
 ت ۲۱: عرصه جنوب شرقی خانه آل یاسین..... ۸۸

بخش دوم: فصل ۳

- ت ۱: نمای شمالی خانه باکوچی..... ۹۶
 ت ۲: نمای جنوب غربی خانه عباسیان..... ۹۶
 ت ۳: نمای جنوبی خانه باکوچی..... ۹۷
 ت ۴: نمای جنوب شرقی خانه عباسیان..... ۹۷
 ت ۵: نمای شمال غرب خانه طباطبایی..... ۱۰۰
 ت ۶: نمای جنوب شرقی خانه طباطبایی..... ۱۰۱
 ت ۷: نمای جنوبی خانه صالح..... ۱۰۱
 ت ۸: نمای شمالی خانه شریفیان..... ۱۰۴
 ت ۹: نمای جنوبی خانه شریفیان..... ۱۰۴
 ت ۱۰: نمای جنوبی خانه بروجردی ها..... ۱۰۵
 ت ۱۱: نمای جنوبی خانه بنی کاظمی..... ۱۰۵
 ت ۱۲: انتظام باغچه و حوض در حیاط خانه طباطبایی..... ۱۰۷
 ت ۱۳: نمای جنوبی خانه بروجردی..... ۱۰۸
 ت ۱۴: نمای شمال غرب حیاط بیرونی خانه عباسیان..... ۱۰۹
 ت ۱۵: نمای شمال شرق خانه آل یاسین..... ۱۱۰
 ت ۱۶: نمای شمال غرب خانه طباطبایی..... ۱۱۱
 ت ۱۷: تالار جنوب شرق خانه طباطبایی..... ۱۱۲
 ت ۱۸: تالار جنوب غربی..... ۱۱۳
 ت ۱۹: تالارهای فرعی خانه طباطبایی، تالارهای شمال شرقی و جنوب غربی..... ۱۱۳
 ت ۲۰: تالار شمال شرقی..... ۱۱۳
 ت ۲۱: تالار شمال غربی (روی محور فرعی حیاط) خانه آل یاسین..... ۱۱۴
 ت ۲۲: تالار شمال شرقی (بین حیاط اصلی و سرپوشیده) خانه آل یاسین..... ۱۱۴
 ت ۲۳: تالار جبهه جنوبی خانه شریفیان..... ۱۱۵
 ت ۲۴: تالار شمالی و تالار جنوبی (از راست به چپ)..... ۱۱۵
 ت ۲۵: تالارهای شمالی و جنوبی خانه بنی کاظمی..... ۱۱۶
 ت ۲۶: تالار جنوبی خانه بنی کاظمی..... ۱۱۷
 ت ۲۷: تالار شمالی خانه بنی کاظمی..... ۱۱۷
 ت ۲۸: تالار جنوب غربی خانه بروجردی..... ۱۱۸
 ت ۲۹: قرارگیری تالارها روی محورها..... ۱۱۸

ت ۳۰: سقف صاف.....	۱۱۹
ت ۳۱: سقف گسترده.....	۱۱۹
ت ۳۲: سقف بلند در وسط و سقف مسیرهای دسترسی و شاه‌نشین‌ها کوتاه‌تر.....	۱۱۹
ت ۳۳: سقف سرپوشیده خانه شریفیان.....	۱۲۰
ت ۳۴: دیانگرام فضایی تالارهای یک‌سویه و دوسویه.....	۱۲۰
ت ۳۵: سرپوشیده خانه آل یاسین.....	۱۲۰
ت ۳۶: سرپوشیده خانه بروجردی.....	۱۲۲
ت ۳۷: سرپوشیده خانه شریفیان.....	۱۲۲
ت ۳۸: خانه شریفیان سرپوشیده فرعی.....	۱۲۴
ت ۳۹: پلان اشکوب اول خانه شریفیان، سرپوشیده فرعی دو طرف فضای میانی تالار.....	۱۲۴
ت ۴۰: خانه بروجردی، سرپوشیده فرعی.....	۱۲۵
ت ۴۱: سرپوشیده فرعی خانه بروجردی.....	۱۲۷
ت ۴۲: از بالا به پایین حوضخانه خانه باکوچی و حوضخانه خانه بروجردی (حیاط اندورنی).....	۱۲۸
ت ۴۳: فضای حوضخانه متصل به حیاط خانه عامری.....	۱۲۹
ت ۴۴: حوضخانه خانه عباسیان.....	۱۳۰
ت ۴۵: سقف هشتی اصلی ورود، خانه عباسیان.....	۱۳۲
ت ۴۶: ورودی خانه عباسیان.....	۱۳۲
ت ۴۷: دالان ورود خانه عباسیان.....	۱۳۲
ت ۴۸: راهرو ورودی خانه شریفیان.....	۱۳۳
ت ۴۹: مسیر ورودی خانه بروجردی.....	۱۳۳
ت ۵۰: سر در ورودی خانه بروجردی.....	۱۳۳
ت ۵۱: مسیر ورودی خانه حسینیان.....	۱۳۴
ت ۵۲: ورودی مشترک خانه حسینیان و بنی کاظمی.....	۱۳۴
ت ۵۳: جلوخان خانه آل یاسین.....	۱۳۵
ت ۵۴: دالان ورودی خانه شریفیان.....	۱۳۵
ت ۵۵: سرداب‌های خانه شریفیان و صالح (از بالا به پایین).....	۱۳۷
ت ۵۶: سرداب جنوبی خانه بنی کاظمی.....	۱۳۸
ت ۵۷: سرداب جنوبی خانه صالح.....	۱۳۸
ت ۵۸: اتاق سهدری خانه آل یاسین.....	۱۴۰
ت ۵۹: اتاق سهدری جبهه شمالی خانه بنی کاظمی.....	۱۴۱
ت ۶۰: ایوان خانه بروجردی.....	۱۴۳
ت ۶۱: ایوان خانه آل یاسین روی محور فرعی حیاط.....	۱۴۴
ت ۶۲: از بالا به پایین: ایوان خانه شریفیان، ایوان خانه طباطبایی، ایوان خانه بروجردی.....	۱۴۵

مقدمه

بررسی معماری خانه‌های کاشان دوره قاجار در دو مسیر موازی بررسی معماری خانه‌ها و بررسی کاشان دوره قاجار پیگیری شد. معماری خانه‌ها، در سه مرحله بررسی اجزاء، عرصه‌ها و کلیات طرح معماری آنها پیگیری شد. بحث اجزاء شامل بررسی جز فضاهایی مانند ورودی، سرپوشیده، تالار، حوضخانه و اتاق سه دری و ... می‌شود. بحث عرصه‌ها به تعریف عرصه‌ها و انواع آن مربوط می‌شود. در بحث کلیات هم مواردی مانند قرارگیری خانه در شهر، همسایگی‌های شاخص و تاریخچه خانه‌ها و ... بررسی می‌شود. نتیجه بررسی این سه بحث، بدست آوردن نتایجی است که معیار سنجش و الگویی برای سایر خانه‌هاست.

در این پژوهش بر آنیم که خصوصیات معماری خانه‌های این دوره کاشان را دریابیم و به دنبال استخراج خصوصیات معماری خانه‌ها نتیجه بررسی تک‌تک خانه‌ها و بررسی حال و هوای شهر آن دوره است.

در این پژوهش به دنبال سؤال از چگونگی طرح معماری خانه‌ها و مشخصات معماری آن‌ها به بررسی ده خانه پرداختیم. در این مسیر تک‌تک خانه‌ها بررسی و اصول و معیارهای معماری خانه‌ها در هر تک خانه بررسی شد و سپس نتایج بدست آمده در ده خانه جمع‌بندی و کلیات و نتایجی از بحث ۱۰ خانه استخراج شد. جمع‌بندی و نتایج ده خانه الگو و مشخصه‌هایی از معماری ده خانه را بدست می‌آورد که با این الگوها معماری ۱۵ خانه دیگر محک زده شد و نتایج بدست آمده به قطعیت بیشتری رسید. در واقع در این پژوهش ابتدا ۱۰ خانه بررسی و اصول و معیارهای آن بدست آمد و سپس این معیارها با ۱۵ خانه دیگر سنجیده شد. در بررسی کاشان

دوره قاجار به مباحثی چون شناخت کاشان و معرفی مجمل شهر پرداختیم و در بررسی کاشان دوره قاجار به بررسی شهر و حال و هوای شهر این دوره پرداختیم. شناخت کاشان دوره قاجار بهانه‌ای است برای شناخت زمینه و شرایط تاریخی اجتماعی که خانه‌ها در آن به وقوع پیوسته است.

همین جا لازم است از زحمات ارزنده استاد بزرگوار آقای مهندس حاج‌قاسمی از اساتید دانشگاه شهید بهشتی که در به سرانجام رساندن این کتاب مرا بسیار راهنمایی فرمودند سپاس‌گزاری نمایم. همچنین از همراهی و زحمات خانواده بزرگوارم تشکر می‌نمایم.

عکس‌هایی که در این کتاب آورده شده است از آرشیو شخصی نگارنده و غالب نقشه‌ها از مرکز اسناد دانشگاه شهید بهشتی و کتاب گنجنامه گرفته شده است و سایر منابع استفاده شده در بخش کتابنامه درج گردیده است.

www.ketab.ir